

INTERKULTÚRNE ASPEKTY V TRADÍCI SLOVENSKÝCH A ČÍNSKÝCH MIEN

INTERCULTURAL ASPECTS IN TRADITION OF SLOVAK AND CHINESE NAMES

Chen Liang

Katedra slovenského jazyka FF UK v Bratislave

slovenský jazyk, 2. rok štúdia, interná forma štúdia

liang.podstavek@gmail.com

Školiteľka: **doc. PhDr. Jana Pekarovičová, PhD. (pekarovicova@fphil.uniba.sk)**

Kľúčové slová

meno, priezvisko, slovenská kultúra, čínska kultúra, konfrontácia kultúr

Key words

name, family name, Slovak culture, Chinese culture, confrontation of culture

Na úvod sa žiada spomenúť, že autorka príspevku sa dostala do priameho kontaktu so slovenským jazykom a slovenskou kultúrou ako študentka na Univerzite zahraničných štúdií v Pekingu, kde najmä z praktických dôvodov je zvykom dávať čínskym študentom slovenské mená. A tak od roku 2003 je popri svojich čínskych menách Liang Chen aj nositeľkou slovenského mena „Lidka“. Aj tento fakt prispel k tomu, že citlivo vníma interkultúrne odlišnosti prejavujúce sa v jazykovom zobrazovaní sveta a inšpiruje ju objavovať a objasňovať vybrané artefakty z hľadiska týchto vzdialených kultúr.

Pri porovnávaní slovenskej a čínskej kultúry sa naskytá zaujímavý pohľad na filozofiu pomenovania osôb, ako vznikajú osobné mená, ako sa v danej kultúre používajú, teda na akom princípe fungujú v rečovej praxi i v úradnom zápise. Najčastejšie ide o mená a priezviská, ktoré sú prejavom osobnej identity a zároveň odrážajú národné a kultúrne špecifiká a zachované tradície jednotlivých spoločností. V príspevku sa pokúsime naznačiť niektoré podobnosti, no najmä medzikultúrne rozdiely súvisiace s uplatňovaním nominačných postupov pri výbere a tvorbe osobných mien, ktoré vyplývajú jednak z odlišnej jazykovo-kultúrnej typológie, ale aj odlišnej areálovej príslušnosti. Vzhľadom na to, že problematike slovenských mien a priezvisk sa komplexnejšie či čiastkovo venovalo množstvo onomastických štúdií (M. Majtán, M. Považaj, J. Krško a iní), viac sa sústredíme na priblíženie čínskeho modelu používania osobných mien a hľadanie vzájomných dotykov so slovenským úzom. Už pri bežnom pohľade na charakter a frekvenciu existujúcich osobných mien v oboch kultúrach sa výrazne líši pomer mien a priezvisk. Na Slovensku je ich počet omnoho väčší (Ďurčo, 1995) (1), v Číne je to naopak, v súčasnosti sa tam používa len okolo 3 000 priezvisk (Yan, 1981), avšak, variantov (krstných) mien je nespočítateľné množstvo. V tejto súvislosti sa naskytá otázka, prečo je v Číne „nespočetné množstvo“ osobných mien. Ako je možné, že situácia v pridelovaní mien a priezvisk na Slovensku (v širšom kontexte Európe) a v Číne je taká odlišná?

1 Zápis slovenských a čínskych mien

Na Slovensku poradie zapisovania mena a priezviska nie je prísne kodifikované. Zvyčajne sa ako prvé píše krstné meno a nasleduje priezvisko. Takýto postup sa zaužívané dodržiava aj pri zápisoch mien do formálnych dokumentov (doklad totožnosti, vizitka, právne spisy atď.). Ale pri oficiálnom, formálnom styku sa Slováčik predstaví najprv priezviskom. V tomto kontexte krstné meno nie je až také podstatné ako priezvisko, „ktorého špecifikum vyplýva z jeho funkcií – individualizovať, identifikovať a diferencovať“ (Blanár, 1996). V odbornej literatúre sa najmä z praktických dôvodov uvádzajú mená autorov v podobe priezvisko a meno, niekedy sa priezvisko zapisuje kapitálkami. Z vyššie uvedeného vyplýva, že v slovenskom kultúrnom prostredí sa používa dvojaký spôsob poradí zapisovania slovenských mien.

Môžeme sa preto domnievať, že krstné meno a priezvisko zastávajú rovnocenné postavenie alebo nie je medzi nimi preferenčný vzťah, pokiaľ neberieme do úvahy zaužívané spôsoby ich používania v rozličných komunikačných sférach. Etymológiu používania krstných mien a priezvisk z hľadiska onomastiky vysvetľuje J. Krško (2004): „Slovania pred prijatím kresťanstva používali jednomennú sústavu, pričom meno bolo utvorené z apelatíva (všeobecného podstatného mena). Prijímanie mena bol slávnostný akt... Meno sa dávalo najčastejšie pri tzv. postrizínach – slávnosti prijímania medzi dospelých... Prijatím kresťanstva a jeho postupným upevňovaním sa začala meniť aj menná sústava zaužívaná u Slovanov. Naši predkovia sa prijatím kresťanstva neradi vzdávali tradície slovenských mien. Tento „súboj“ medzi kresťanskými a pohanskými menami sa prejavoval napr. V tom, že jednomenná sústava sa čiastočne nahradila dvojmennou sústavou – jedno meno dostal človek pri krste, druhé meno plnilo funkciu prímena a mávalo apelatívny základ, ktorý dovtedy plnilo funkciu jednoduchého predkresťanského osobného mena: Pauli dicti Koza (1431), Stephano dicto Kurchma (1313), Nicolaus dictus Pohar (1347). Neskôr sa z týchto prímien vyvinuli dnešné priezviská a definitívnu podobu nadobudla dvojmenná sústava, ktorú r. 1780 uzákonil Jozef II.“ (Krško, 2004, s. 212 – 215).

Avšak v Číne sa nikdy meno nezapisuje pred priezviskom. Dôležitý fakt, na ktorý chceme upozorniť, je, že priezvisko znamená pre Číňanov priam „posvätnú neviditeľnú reťaz“, ktorá spája nositeľa priezviska s jeho pôvodom a rodom, na ktorý sa nesmie zabudnúť alebo sa nesmie zanedbať. Tento názor jestvuje v mnohých iných národoch na svete, ale dá sa povedať, že myšlienka udržiavania vážnosti predkov a uctenia si vlastného rodu je hlboko vrytá v čínskej kultúre a spoločnosti, pravdepodobne v dôsledku dominantnosti myšlienok Konfuciovho učenia počas ostatných dvetisíc rokov. Jedna z najdôležitejších myšlienok v Konfuciovom učení je uctievanie predkov a vlastného rodu. Druhý dôkaz o dôležitosti priezviska nachádzame v *S'-ma Čchienovom (2) magnum opus Zápisníky historika (Š'-ti)*, v ktorom sa tvrdí, že v období dynastií Čchin a Chan (246 pred n. l. – 220 po n. l.) vtedajší Číňania používali výlučne priezviskovú sústavu, teda sa identifikovali iba priezviskom.

2 Spôsob výberu mien na Slovensku a v Číne

Základný rozdiel medzi súčasným pridelovaním (krstného) mena v slovenskom a čínskom kultúrnom prostredí spočíva v tom, že Slováci pre svoje dieťa spravidla vyberajú krstné meno z existujúcich vzorov alebo ich modifikácií, kým Číňania vytvoria nové, často unikátne osobné meno. V prípade Slovenska je takýto postup zapríčinený nielen historickými, ale najmä náboženskými konotáciami alebo tradíciou. Cudzinec z neeurópskeho kultúrneho prostredia môže byť prekvapený, že na Slovensku každý deň oslavuje meniny určitá skupina nositeľov rovnakého mena, že je zaužívané zverejnenie presnej schémy mien v kalendároch (ktoré sa čiastočne líšia v závislosti od jazykového prostredia alebo štátu), ako aj tým, že v jednom pracovnom mikroprostredí či v súkromnej komunikácii existuje vysoká frekvencia nositeľov toho istého mena (Milan, Katarína, Ján, Zuzana). Nielen v Číne, ale aj v Kórei a s výnimkami aj v Japonsku ľudia nepoužívajú mená „kresťanského“, respektíve európskeho pôvodu. Pochopiteľne, v kultúrach východnej Ázie sú sformované vlastné konvencie aj tradície na vytvorenie nových mien osoby. Na Slovensku sú pre rodičov dostupné príručky alebo odborné štúdie o tom, ako vybrať vhodné meno pre deti. V Číne sú bohaté ponuky kníh, ktoré vysvetľujú jednotlivé i archaické čínske znaky vhodné pre výber mena dieťaťa.

Z nášho pohľadu je zaujímavým konkrétny fenomén v pridelovaní slovenských mien, ktorý sa v čínskej kultúre považuje za absolútne tabu, a to je dedenie krstného mena v rodine. Tento zvyk sa bežne praktizuje v slovenských rodinách. Napríklad starý otec, syn a vnuk sú všetci nositeľmi jedného mena, respektíve dievča zdedí meno po starej mame, tete alebo priamo po mame. Pre cudzinca tento zvyk pôsobí milo a zaujímavo, lebo je znakom uctenia si rodu a rodiny či najbližších príbuzných.

V čínskych rodinách sa zo starých čias zachováva a dodržiava pri udeľovaní mien iný zvyk. Predkovia určujú pre každú mladšiu generáciu jeden znak, ktorý sa má používať v menách príslušníkov z rovnakej generácie tohto rodu. Najreprezentatívnejším rodom v Číne sú oprávnené potomkovia Konfucia, ktorý žil v rokoch 551 až 479 pred n. l. Od tohto zakladateľa rodu sa dodnes počíta 81. generácia, čiže potomkovia z 81. generácie žijú aj v súčasnosti. Členovia Konfuciovho rodu boli v každej feudálnej dynastii vysoko vážení a mali významné spoločenské postavenie. Aj vďaka

tomu sa im podarilo zachovať rodokmeň až do dnešných čias. Napríklad, jednou z potomkov tohto rodu je 20-ročná študentka Kong Fan Ťing. Kong je jej priezvisko po Konfuciovi, a FAN je znak, ktorý určili jej predkovia pre jej generáciu už pred niekoľkými storočiami. Iným potomkom rodu je známy 79-ročný germanista Kong Fan Gang (Kchung Fan Kang). Na základe rovnakého znaku v mene „FAN“ bolo jednoduché zistiť, že obaja patria k jednej špecifickej generácii (3) Konfuciovho rodu. Tu sa naskytá otázka, ako sa príslušníci jednotlivých vetiev rodu dozvedajú od predkov o ich špecifickom znaku, ktorého sú nositeľmi? Tak ako v Európe existuje erbová listina alebo armáles pre jednotlivý rod, tak aj Číne predkovia rodu už pred stáročiami mysleli na tieto formality. Významný príslušník rodu napísal verše ako rodinnú ódu a odovzdal ju cisárovi na schválenie. Óda sa tým stala oficiálnym dokumentom, v ktorom boli detailne zaznamenané špecifické znaky pre všetky vetvy toho rodu, ktoré sa používajú pre jednotlivú generáciu. Rozdiel v používaní „prídomku“ v európskych rodoch a týmito znakmi spočíva v tom, že prídomok používali všetky generácie rodu (napríklad Martinus Izakovits de Longa Villa, teda z Dlhej), ale v čínskych rodoch má však každá generácia tradične určený svoj jedinečný, osobitný znak, ktorý sa používa v mene.

V čínskych rodinách nenájdeme žiadnu výnimku, na základe ktorej by dvaja príslušníci z jednej rodiny mali rovnaké meno. Dodržiava sa základné pravidlo, podľa ktorého by sa nikdy nemal použiť ten istý znak, ktorý bol v minulosti použitý v mene nejakého predka. Jedným z dôvodov je skutočnosť, aby rovnaký znak nevyvolal nedorozumenie, či dvaja menovci patria k tej istej generácii rodu. Ďalší dôvod môžeme hľadať v klasickej čínskej filozofii o rodine – každý predok je v rámci rodu jedinečný, a preto si zaslúži čo najväčšiu úctu potomkov. Táto duchovná konvencia vôbec nerobí Číňanom ťažkosti pri výbere mena, lebo lexikálna zásoba čínštiny je taká pestrá, že sa človek dokáže len ťažko rozhodnúť, ktoré znaky si má vybrať pre meno svojho dieťaťa. Výber je nepredstaviteľne veľký.

3 Oslovovanie v rodinách

Podľa O. Sabolovej (1983, s. 462) sa v oslovení prejavuje vzťah medzi hovoriacim a počúvajúcim... odstup, chlad, oficiálnosť, pátos, priateľnosť, dôvernosť, familiárnosť, intimita, stupeň vzájomného poznania hovoriaceho a počúvajúceho. Možno by bolo zaujímavé okrajovo si pripomenúť formy oslovenia v slovenských a čínskych rodinách. Napríklad na Slovensku deti v niektorých rodinách oslovujú svoje tety, ujo, ujo alebo strýkov priamo ich menami alebo sprostredkovane spojením s apelatívom teta, ujo, strýko (teta Soňa, ujo Paľo, strýko Milan ap.). V Číne je situácia opačná. Osloviť staršiu generáciu priamo menom alebo spojením apelatíva a propria sa považuje za neslušnosť. V čínskych rodinách deti oslovujú staršie generácie iba rodinným oslovením, čiže strýko, stryná, teta, ujo, ujčina atď. K tomuto patrí aj oslovenie starších bratov a sestier, bratrancov a sesterníc, ku ktorým zo zdvorilosti treba pridať meno spojené s rodinným oslovením.

Profesor psychológie Luo Zheng (Luo Dženg) na Pekingskej univerzite uvádza: „... pri osvojení jazyka sú ľudia zvyknutí na to, že pevne spájajú abstraktné znaky s ich konkrétnymi významami. Podľa toho sa v nás pri vyjadrení nejakého mena prirodzene vytvára nejaký subjektívny dojem či rozličné asociácie. Keďže čínske mená sú kombináciou významu, vizuálnej kaligrafie a fonetickej výslovnosti znakov, ak je konkrétne meno spojené s krásnym objektom, môže v nás vyvolávať príjemný a sympatický pocit. Podobne ako si spomenieme na citrón, nemusíme ho ani vidieť pred očami a cítime slinu v ústach.“ Rovnako sa v súvislosti s osobnými menami vyjadrila M. Beláková (2010, s. 51), že „každý z nás sa vo svojom živote stretol so stovkami či tisíckami mien. Niektoré v nás vyvolávali príjemné pocity, iné zase negatívne. Spôsobovalo to možno hláskové zloženie mena, jeho exotickosť, resp. neatraktívnosť, prípadne nejazykové vplyvy“.

3.1 Ako Slováci vyberajú osobné mená

Ako uvádza J. Krško (2004), meno malo zabezpečiť jeho nositeľovi vlastnosti, ktoré mu v mene želali – silu, zdravie, pokoj, dobro, priazeň bohov, slávu. So záujmom o filozofiu výberu a pridelovania slovenských mien sme vypracovali dotazník s otázkou „prečo vám rodičia dali krstné

meno, ktorého ste nositeľom, a aké meno ste dali alebo by ste chceli dať svojmu dieťaťu?“ Vďaka ochotnej pomoci účastníkov a účastníčok prieskumu sa nám podarilo zozbierať niekoľko zaujímavých odpovedí, z ktorých je čiastočne možné dozvedieť sa, aké dôvody majú niektorí Slováci pri výbere mien.

Z pestrých odpovedí vyberáme: a) rodičom sa určité meno páči (má ľubozvučnú výslovnosť alebo kvôli nejakej známej sympatickej osobe, ktorá nosí dané meno), b) po predkovi v rodine, c) ako pamiatka na nebohú osobu, ktorá pre rodičov dieťaťa veľa znamenala, d) z náboženského dôvodu (väčšinou v nábožensky alebo tradične založených rodinách), e) starší súrodenec vybral meno pre mladšieho súrodenca. Čo sa týka histórie výberu krstných mien, M. Majtán (1994) uvádza, že „staré slovanské mená v 12. a 13. storočí mali ešte prevahu nad kresťanskými menami. Doložené mená obsahujú slovné základy nominálneho i verbálneho typu. Oproti starším dokladom z 9. storočia možno postihnúť väčšiu frekvenciu mien s komponentmi -slav, -rad, -těch, -bor a naproti tomu absenciu mien s druhou časťou -děj, goj, -pluk, -žizň a pod.“ Prijatie kresťanstva, vojny, pohyby populácií, politické a kultúrne cítenie a presvedčenie, to všetko sa podpísalo na tvorbe a neskôr aj na pestrosti používaných krstných (osobných) mien. Mená prevzaté z iných jazykov a kultúr sa veľmi rýchlo udomácnili a začali sa pomerne dosť používať. Najčastejšie sa preberali hebrejské mená z *Bible* (i zásluhou kresťanských kňazov, ktorí deti krstili) ako dôkaz veľkého vplyvu náboženstva na vtedajší ľud. Ďalej v slovenskom kalendári nájdeme mená gréckeho pôvodu, mená prevzaté z latinčiny, nemčiny, maďarčiny a tiež mená z Orientu a mená románskeho pôvodu.

3.2 Ako Číňania vyberajú osobné mená

V Číne nie sú k dispozícii „hotové“ mená, ako napríklad Milan, Róbert alebo Dušana, Lenka atď. Aj z tohto dôvodu Číňania neoslavujú meniny, ktoré sa ako pojem v čínskej kultúre nevyskytujú. Čínske meno sa píše v znakoch, ktoré majú v slovníku obyčajne niekoľko výkladov a ktoré zároveň môžu vizuálne vyvolať predstavu nejakej krásnej veci alebo myšlienky. Pre mená dievčat sa zvyčajne vyberajú znaky, ktoré vyjadrujú ženskú nežnosť alebo objekty z prírody, čo dohromady v čínštine znie poeticky. Napríklad: Ťing jü (Jing yu) – tichý dážď, Tchien fang (Tian fang) – vôňa z polí, Liang siao (Liang xiao) – sladká noc, Chuej tia (Hui ja) – múdrosť a dobrota. Pre chlapčenské mená sa používajú znaky, ktoré väčšinou vyjadrujú silu, pevnosť, odolnosť alebo z politických a dobových dôvodov ľudia dávajú deťom meno na počesť historickej udalosti. Uvedieme príklady z mien osobností v čínskej histórii a súčasnosti:

Mao Ce tung (Mao Zedong) – prvý prezident ČĽR: Mao je priezvisko. Ce dong je v doslovnom preklade **pokropiť** (vzácnou vodou alebo jemným dažďom) **východ**.

Čou En laj (Zhou Enlai) – prvý premiér a minister MZV ČĽR: Čou je priezvisko. En lai je v doslovnom preklade **láskavosť prichádza**.

Liang Ši čchiu (Liang Shiqiu) – pedagóg, spisovateľ, prekladateľ: Liang je jeho priezvisko. Ših čiu je v doslovnom preklade **plody jesene**.

Čeng Lung (Cheng Long) – filmový herec známy pod anglickým menom Jackie Chan: Je to jeho umelecké meno, doslovne znamená **stať sa drakom**. (4)

Za starších čias sa v čínskych chlapčenských menách často používali znaky 福(fu) – šťastie, 寿(šou) – dlhý vek, 齡(ling) – vek, 富(fu) – bohatstvo, ktoré boli vložením nádejí do budúceho života nositeľa mena. V rodinách šľachty a literátov boli do mena dieťaťa vkladané aj znaky 臣(čen) – cisársky úradník, 龟(gui) – korytnačka, 鹤(che) – bocian (5), ktoré tiež vyjadrujú pranie dobrej kariéry, zdravia a dlhého veku.

V 50. rokoch minulého storočia bolo v Číne módou dávať chlapcom meno Ťian guo (Jian guo) – **vznik novej krajiny**. Je to na počesť založenia nového čínskeho štátu v roku 1949. Vyskytujú sa aj ďalšie podobné mená, napríklad: Wej guo (Wei Guo) – ochrániť krajinu, Wej min (Wei Min) – pre ľud, Ťian jie (Jian Ye) – konať veľkú činnosť, Che pching (He Ping) – mier. V Číne sú dnes tisíce nositeľov týchto mien. Vidno, že v prideľovaní mien sa odrážajú historické udalosti a počiatky nových spoločenských systémov.

Uvedieme príklad výberu čínskych mien v rodine autorky tohto príspevku: v generácii otca je každý chlapec nositeľom rovnakého znaku v mene Si (Xi) a od najstaršieho po najmladšieho majú bratia v mene znaky 意 – Ji (Yi), 志 – Dži (Zhi), 剛 – Kang (Gang), 强 – Čchiang (Qiang). Keď tieto štyri znaky prečítame spolu, v slovenskom preklade výraz doslovne znamená „cieľavedomý a pevný ako oceľ“. Mená teda naznačujú aj povolanie hlavy rodiny: starý otec od 12 rokov života pôsobil v armáde a neskôr sa stal dôstojníkom. Vojak, podľa neho, musí mať vo vojnových časoch pevnú vôľu ako oceľ. Aj z tohto dôvodu dal starý otec svojim deťom a synovcovi mená s jasným významom.

Zo strany matky autorky príspevku sú mená ešte zaujímavejšie: stará mama sa pôvodne volala 汪敦美 – Wang Tunmei (Wang Dunmei). Wang je priezvisko, Tun znamená česť a Mei je krása. Jej rodičia vložili do jej mena veľkú lásku a nádej, aby sa dcéra stala čestnou a krásnou. Stará mama však vyrastala v nepokojnom období a rozširovania ľavicových filozofických teórií. Sama sa domnievala, že jej meno je príliš „kapitalistické“, lebo v tom období mali mladé slečny z kapitalistických rodín väčšinou v mene znak Mei – krása. Rozhodla sa, že si dá svoje meno zmeniť na 汪洪 – Wang Chung (Wang Hong). Jediný znak Hong ako meno znie jednoducho a pekne, navyše má aj ďalší význam – **veľkorysosť**.

Starý otec má priezvisko 金 – Ťin (Jin) – zlato a osobné meno skladajúce sa len z jedného znaku Kche (Ke). Jeho otec bol vysoký funkcionár a pilot v armáde národnej republikánskej strany Kuo-min-tang. Bol to veľmi vzdelaný človek. Keď rozmýšľal nad menom pre synov, trochu sa pohral s rodinným priezviskom. Starý otec a jeho brat dostali mená: 金科 – Ťin Kche a 金律 – Ťin Lü. Tie sú výňatkami známej frázy z verša klasického čínskeho filozofického diela, ktoré obsahuje pravidlá správania sa v životných situáciách. Starý otec si pôvodné meno neponechal z rovnakého dôvodu ako stará mama. Z „dobových potrieb“ si pozmenil meno na 金状猷 – Ťin Džuang sien (Jin Zhuangxian), ktoré znamená **konat' veľa prínosov**.

Matke autorky dali starí rodičia meno 金丽娅 – Ťin Lija (Jin Liya), čo bolo meno ovplyvnené sovietskou kultúrou. Li – šikovnosť a krása, Ja (Ya) – ako zdobnenina pre nežné dievča, podobne ako koncovka -ka v slovenských dievčenských menách. Počas kultúrnej revolúcie sa jej však rovesníci začali vysmievať, lebo vraj znelo sovietsky. V tom období bolo módou zmeniť si meno na nové prijateľné tvary – napríklad Wej Chung (Wei Hong) – ochrániť červenú vládu, Wej tung (Wei Dong) – ochrániť Mao Cetunga. Dnes, ak sa stretne s týmito „revolučnými“ menami, vieme pravdepodobne uhádnuť vek nositeľa.

4 Lingvokultúrne aspekty výberu a používania mena

Pri rozlišovaní mien v domácom prostredí, no najmä v interkultúrnom kontexte treba mať na zreteli, že meno spoločne s priezviskom by malo vyhovovať z hľadiska svojho významu, ako aj z hľadiska formy. To znamená, že treba dbať na grafickú stránku a pravopis, ale aj na výslovnosť daného mena. Ľahko sa môže stať, že kombinácia mena a priezviska sa stane terčom posmechu, ktorý niekedy môže človeku privodiť nemilé psychické ťažkosti. Spomenieme skutočný príklad človeka, ktorý sa volá Tu Dz' tcheng (Du Ziteng). Tu je priezvisko, ktorého nositeľom bol aj významný čínsky básnik Tu fu (Du fu). Dz' (Zi) znamená literát a „tcheng“ je symbolom života podľa názvu čínskych rastlín, ktoré sú celý rok zelené. Je pravdou, že každý jednotlivý znak tohto mena má veľmi pekný význam, ale pri čítaní spolu znie nevhodne (doslovne: bolí ma brucho). Toto meno má totiž v čínštine homonymný vzťah s výslovnosťou slovného spojenia „bolí ma brucho, bolenie brucha“. Z tohto pohľadu sa toto meno nemôže považovať za vyhovujúce. Na Slovensku sa tiež vyskytujú zvláštne priezviská dedené z minulosti. Komu by napadlo, že nositelia priezviska „Vražda“ sú potomkovia rovnomenného šľachtického rodu? Samotné priezvisko však vyvoláva negatívnu reakciu. Sú však aj také mená, ktoré len raz započujeme a už sa na ne nikdy nedá zabudnúť. Napríklad Janko Hraško z rovnomennej rozprávky.

Tradičný spôsob pomenúvania osôb substantívami v slovenčine zvyčajne referuje o mennom rode, ktorý signalizuje koncový sufix. Na základe toho, ako uvádza M. Kazík (2012), sa dá podľa krstného mena zvyčajne celkom ľahko zistiť, či je nositeľom mena muž alebo žena. Napríklad „živé mená mužov sa tvoria príponami -an, -uš, -oš, -uško, -ín, -ino, -o, -jo, -ko, -jko, -ínko, -ík, -enko (Tóno,

Slávo, Bohuš, Braňo, Martinko, Miro, Ondřík, Paľko, Rasťo, Vendo, Vilo, Zdeno). [...] živé mená žien sa tvoria príponami -a, -ka, -jka, -ička, -ča, -ina, -inka, -ika, -iša, -iška, -ena, -enka, -ula, -uša, -uška, -čena (Anenka, Bohuška, Boženka, Helenka, Irenka, Lidka, Majka, Martuška). Okrem výnimiek mien cudzieho pôvodu (napr. Dagmar, Ingrid, Miriam)“ (Kazík, 2012).

Avšak čínština je dobrým reprezentantom izoláčného jazykového typu, ktorý sa vyznačuje tým, že autosémantické slová sú nemenné, amorfné, čiže chýba flexia (Dolník, 2009), preto je pre cudzincov ťažšie identifikovať pohlavie nositeľa daného mena len podľa koncovky. Možno vznikne otázka, či pre domácich Číňanov nie je ťažké zistiť pohlavie nositeľa mena. Zdá sa, že to pre nich nie je problém, lebo je celkom známa sociokultúrna konvencia o menách zameraná na rodové odlišenie pohlaví. Napríklad mnohé čínske mená znakom naznačujú, či je nositeľ muž alebo žena. Ďalší príklad, za starých čias sa v dievčenských menách často objavovali také znaky ako 红 (červená farba), 秀 (ženská krása a šikovnosť), 芳 (vôňa), 兰 (orchidea) atď., ktoré buď majú význam súvisiaci so ženskou krásou, nežnosťou a šikovnosťou, alebo pripomínajú sympatické veci. A zase v chlapčenských menách bývajú znaky napr. 强 (silný), 壮 (veľký), 刚 (odolný), 智 (múdry), 勇 (odvážny), 兵 (vojak) atď., ktoré opisujú odvahu, odolnosť, múdrosť alebo silu muža.

Na základe spomenutých príkladov môžeme konštatovať, že v súvislosti s rozličnými kultúrnymi tradíciami a historickým zázemím sú sústavy krstných a osobných mien na Slovensku a v Číne veľmi rozdielne. Pre prehľadnosť uvádzame niekoľko schém, v ktorých sa celý výklad sumarizuje:

- a) Číňania sa identifikujú priezviskom v historickom kontexte oveľa skôr ako Slováci (vyše 2 000 rokov verzus približne 13. Storočie (6)), ale počet slovenských priezvisk je v porovnaní s počtom čínskych priezvisk oveľa väčší.
- b) Poradie zapisovania mena a priezviska je rozdielne. Na Slovensku je poradie voľné alebo sa preferuje podľa kontextu a situácie jeho použitia. V slovenskom jazykovom prostredí je určitá tendencia preferencie uvádzania krstného mena, za ktorým nasleduje priezvisko (Andrej Sládkovič, Ján Botto). V Číne je prísne kodifikované poradie zápisu mien v podobe najprv priezvisko a potom meno.
- c) Pri udeľovaní krstných a osobných mien pre potomkov Slováci zväčša vyberajú zo spoločensky akceptovaných (tzv. úradne schválených – určite sa nestretáme s dievčenským menom Hviezdička) „hotových“ mien. Číňania vytvoria nové osobné meno skladaním a kombináciou jednotlivých znakov, ktoré majú konkrétne pozitívne významy (aj Hviezda – Xing).
- d) Priezvisko sa dedí z generácie na generáciu, potomkovia spravidla dedia priezvisko po otcovi. Vo výnimočných prípadoch v oboch krajinách je dedenie rodného priezviska po matke. Rozdiel je pri uzatvorení manželstva. Na Slovensku ženy po sobáši zvyčajne prijímajú priezvisko po manželovi (7), v Číne si vydaté ženy ponechajú svoje rodné meno, t. j. priezvisko po otcovi.
- e) V sústavách slovenských a čínskych mien sa dá zistiť pohlavie nositeľa daného mena, avšak metóda je odlišná.

Okrem vyššie uvedených záverov bolo jedným z cieľov príspevku predstaviť etnokultúrne špecifiká čínskych osobných mien a ich fungovanie v spoločenskej komunikácii z hľadiska lingvokultúrológie a interkultúrnych kontaktov.

Indický básnik Rabindranáth Thákur raz povedal, že „podľa vzhľadu môžeme posudzovať kvet či motýľa, ale nie ľudskú bytosť“. Je pravdou, že ľudskú bytosť nemôžeme posudzovať podľa mena, ale analýza a interpretácia mena z hľadiska interkultúrnej onomastiky môže poskytnúť zaujímavé informácie aj v kontexte porovnávania rôznych kultúr.

Poznámky

- (1) Podľa prieskumov sa k 24. augustu 1995 na Slovensku používalo 230 011 priezvisk a krstné mená tu existujú vo vyše 10 000 podobách (porovnaj Ďurčo, 1995).
- (2) S'-ma Čchien: * 145 alebo 135 pred Kr. – † 86 pred Kr. bol čínsky historik a spisovateľ. Považuje sa za zakladateľa čínskej historiografie.

- (3) V tomto zmysle nositelia rovnakého znaku v mene vôbec nemusia byť rovesníci.
- (4) V čínskej kultúre je drak symbolom moci. Je posvätný a spravodlivý. Význam draka v Číne sa od jeho významu v európskych rozprávkach veľmi odlišuje.
- (5) Korytnačka a bocian sú v starej čínskej kultúre symbolmi dlhovekosti.
- (6) Priezviská ako súčasť osobných mien nevznikli v čase ich kodifikácie, ich zrod a postupný vývin možno sledovať od stredoveku, povedzme od 13. storočia, a to i napriek tomu, že osobné mená 13. a 14. storočia mali podstatne inú podobu ako napríklad osobné mená 17. a 18. storočia. Taktiež od 16. storočia, najmä však v 18. storočí už vlastné dedičné prímená existovali, mohli by sme hovoriť aj o priezviskách (Majtán, 2005).
- (7) J. Pekarovičová (2004, s. 145) uvádza: „Azda najväčšie úskalie pre cudzincov predstavujú slovenské ženské priezviská i adaptovanie cudzích mien v slovenčine. Nezvykle pre nich pôsobí formant *-ová* pri známych menách, napr. *Sofia Lorenová, Hillary Clintonová*, ale aj používanie ženskej podoby priezvisk zahraničných študentiek, preto treba tomuto javu venovať pri výučbe cudzincov dostatočnú pozornosť z hľadiska jazykovej stavby slovenčiny, komunikačnej praxe, ale aj na pozadí interlingválnych a medzikultúrnych kontaktov.“

Literatúra

- BELÁKOVÁ, Mária. 2010. *Vlastné meno ako príbeh a hra*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2010. 129 s. ISBN 9788080824051
- BLÁNAR, Vincent. 1996. *Teória vlastného mena*. Bratislava : VEDA, 1996. 250 s. ISBN 9788022404907
- DOLNÍK, Juraj. 2010. *Jazyk, človek, kultúra*. Bratislava : Kalligram, 2010. 224 s. ISBN 9788081013775
- DOLNÍK, Juraj. 2009. *Všeobecná jazykoveda*. Bratislava : VEDA, 2009. 376 s. ISBN 978802241078-6
- ĎURČO, Peter. 1995. Vlastné mená na Slovensku. In: *Studia Academica Slovaca 24*. Bratislava : Stimul, 1995, s. 54 – 60.
- HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína. 1990. Z problematiky slovenských priezvisk. In: *Studia Academica Slovaca*. Bratislava : ALFA, 1990, č. 19, s. 113 – 126. ISBN 8005007175
- KAZÍK, Miroslav. 2012. Živé meno a rodová antroponomastika. In: *Jednotlivé a všeobecné v onomastike. Zborník z 18. slovenskej onomastickej konferencie*. [Ološtiak, Martin (ed.)]. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2012, s. 123 – 131. ISBN 9788055505947
- KRŠKO, Jaromír. 2004. Vplyv pohanstva a kresťanstva na formu vlastných mien našich predkov. In: *Pohanstvo a kresťanstvo. Zborník z konferencie usporiadanej 5. – 6. 2. 2003 v Banskej Bystrici*. Bratislava : Chronos, 2004, s. 211 – 216. ISBN 8089027121
- KRUPA, Viktor. 1989. *Písma sveta*. Bratislava : OBZOR, 1989. 384 s. ISBN 8021550015
- 邓炎昌, 刘润清. 1989. *语言与文化 (Language and culture)*. Beijing : Foreign language teaching and research press, 2011. 263 s. ISBN 9787560004303
- MAJTÁN, Milan. 2005. O slovenských priezviskách. In: *Kultúra slova*, 2005, č. 39, s. 158 – 162. ISBN 00235202
- MAJTÁN, Milan – POVAŽAJ, Matej. 1998. *Vyberte si meno pre svoje dieťa*. Bratislava : Art Area, 1998. 344 s. ISBN 8088879485
- PEKAROVIČOVÁ, Jana. 2004. *Slovenčina ako cudzí jazyk – predmet aplikovanej lingvistiky*. Bratislava : STIMUL, 2004. 208 s. ISBN 8088982871
- SABOLOVÁ, Oľga. 1983. Oslovenie v slovenčine. In: *Studia Academica Slovaca 12*. Bratislava : ALFA, 1983, s. 459 – 468. ISBN 6309083
- 杜学增. 1999. *语言与社会生活*. 北京 (Beijing) : SDX Joint Publishing Company, 2010. 268 s. ISBN 9787-560014982
- YAN, Yangfan. 1981. *Priezviska z tisíc rodín*. Taiwan : Vydavateľstvo Qun Zhong, 1981. 133 s. ISBN 9787540219420

Summary

The aim of this study is to interpret the differences and similarities in Slovak and Chinese given names and surnames from an angle of culture. In author's opinion, name symbolically represents a nation. It is possible to conclude that name is mirroring the historical and cultural background of each particular nation as well as national approach toward life and the way of living and thinking. Author concentrates on lingvistical influence and national traditions to compare names by using concrete name examples, as well as the public opinion poll.